

СВЕТОВЕН КОРУПЦИОНЕН БАРОМЕТЪР – 2016

ОСНОВНИ ЗАКЛЮЧЕНИЯ

1. Изследването накратко

През последните години Европа става свидетел на възход на популистки и националистки движения – от Испания до Обединеното Кралство и Турция. Причините са разнообразни и комплексни, но в значителна степен са резултат от възприятията, че традиционните демократични институции – правителства, политически партии – не са в състояние да отговорят на очакванията за просперитет и равни възможности, и че не може да им се има доверие¹.

Темата за корупцията има централно място по отношение на тези тенденции – както невъзможността на правителствата да намерят адекватно решение на проблема с политическата корупция, така и толерирането на корупционни и клиентелистки практики. Вече е на практика невъзможно да бъде пренебрегната систематичната корупция в начина, по който бизнесът финансира политиката – пряко демонстриран от все още продължаващият съдебен процес срещу 37 високопоставени служители и политици в Испания, обвинени в участие в корупционни схеми във връзка с публични договори през последните повече от десет години². Подобни примери създават усещане у гражданите, че публичните разходи и публичните политики облагодетелстват частни интереси за сметка на интереса на всички останали.

Настоящият доклад изследва начина, по който корупцията присъства в живота на хората. Резултатите от изследването на Transparency International са получени с помощта на отговорите на 60 000 респонденти от 42 държави в Европа и Централна Азия, което насочва вниманието върху техния пряк сблъсък с корупционни действия и описва техните оценки относно разпространението на корупцията в основните институции в техните страни. В този смисъл, изследването Световен корупционен барометър също предлага гледна точка към това доколко хората са склонни и имат желание да предприемат действия срещу това явление.

Резултатите показват, че мнозинството от гражданите считат, че техните правителства не правят достатъчно за противодействие на корупцията в политиката. Над една четвърт от хората считат, че политиките, правителствените служители и високопоставените служители в сферата на бизнеса са изключително корумпирани. Почти трима на всеки пет граждани са убедени, че богатството е свързано и с твърде силно влияние върху управленските решения.

Световният корупционен барометър – 2016 е най-голямото и изчерпателно изследване по рода си и дава възможност за сравнителен преглед на резултатите за целия изследван регион, но същевременно и позволява за съпоставка на нагласите и опита в сферата на корупцията на гражданите на страните-членки на Европейския съюз, на страните-кандидатки за членство и на държавите от Общността на

независимите държави (ОНД). В някои аспекти като плащането на подкупи например има съществени различия между тези три региона, като страните от ОНД страдат от най-високи нива на плащане на подкупи. В други аспекти са налице изненадващи сходства – например френските граждани в същата степен както и гражданите на Руската федерация споделят убеждението, че техните правителства не правят достатъчно за предотвратяване на корупцията.

2. Основни заключения

1. ЕДИН НА ВСЕКИ ТРИМА СЧИТА, ЧЕ КОРУПЦИЯТА Е ЕДИН ОТ НАЙ-ГОЛЕМИТЕ ПРОБЛЕМИ В НЕГОВАТА ДЪРЖАВА

Гражданите на Косово, Испания и Молдова са най-склонни да считат, че корупцията е най-същественният проблем (между 65% и 67%).

2. ПОВЕЧЕ ОТ ПОЛОВИНАТА ОТ ГРАЖДАНИТЕ ОЦЕНЯВАТ КАТО СЛАБИ УСИЛИЯТА НА ПРАВИТЕЛСТВАТА В ТЕХНИТЕ ДЪРЖАВИ ПО ОТНОШЕНИЕ БОРБАТА С КОРУПЦИЯТА

Гражданите на Украйна, Босна и Херцеговина и Испания са най-критични по отношение на действията на техните правителства за решаване на проблемите, свързани с корупцията, като четирима на всеки пет смятат, че правителствата не се справят (от 80% до 86%).

3. ПОЛИТИЦИТЕ И ДЪРЖАВНИТЕ СЛУЖИТЕЛИ СА ОЦЕНЕНИ КАТО НАЙ-КОРУМПИРАНИ

От деветте категории, включени в изследването, в рамките на целия регион гражданите посочват народните представители и правителствените служители като най-корумпирани. Почти една трета от хората считат, че мнозинството от народните представители и правителствените служители са корумпирани (съответно 31% и 30%).

4. И ЧАСТНИЯТ СЕКТОР ИМА СВОЯ НЕГАТИВЕН ПРИНОС

Над една четвърт от гражданите на Европа и Централна Азия считат, че високопоставените служители в бизнес сектора са изключително корумпирани (26%).

5. БОГАТСТВОТО НОСИ И ПОЛИТИЧЕСКО ВЛИЯНИЕ: МНОГО ОТ ГРАЖДАНИТЕ СМЯТАТ, ЧЕ ОНЕЗИ, КОИТО ИМАТ ИКОНОМИЧЕСКА ТЕЖЕСТ, ИМАТ СЪЩО И СЕРИОЗНО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ

Трима на всеки пет граждани считат, че богатството е свързано и с твърде силно влияние върху управленските решения и са нужни по-строги правила за предотвратяване на тези отрицателни тенденции. Гражданите на Испания и Португалия са най-склонни да се съгласят с това виждане (88% и 85%).

6. ПЛАЩАНЕТО НА ПОДКУПИ ОСТАВА ЧЕСТА ПРАКТИКА, ОСОБЕНО В СТРАНИТЕ ОТ БИВШИЯ СЪВЕТСКИ СЪЮЗ

Почти една трета от хората, които са ползвали публични услуги в ОНД са платили подкуп (30%), като най-високи нива са установени в Таджикистан (50% от всички граждани, ползвали публични услуги).

Плащането на подкупи остава високо и в някои страни-членки на ЕС, особено Румъния (29%) и Литва (24%).

7. ИЗОБЛИЧАВАНЕТО НА КРУПЦИЯТА Е НАЙ-ЕФЕКТИВНОТО СРЕДСТВО ЗА БОРБА С НЕЯ

Сигнализирането за корупция и отказът за плащане на подкуп са най-ефективните действия, които гражданите могат да предприемат (18% и 20%). Сигнализирането за корупция се счита за особено ефективно от гражданите на страните-членки на ЕС (24%). Същевременно обаче около 27% от всички анкетирани граждани на Европа и централна Азия смятат, че гражданите не могат да направят нищо по въпроса.

8. АЛБАНИЯ, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА, КАЗАХСТАН, ЛИТВА, МОЛДОВА, РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ И УКРАИНА СЕ ВЪЗПРИЕМАТ КАТО СТРАНИТЕ С НАЙ-ТЕЖКИ КОРУПЦИОННИ ПРОБЛЕМИ

Тези държави са оценени изключително слабо от своите граждани по отношение на всички ключови въпроси в Световния корупционен барометър.

3. Препоръки

Въз основа на резултатите от изследването и опита на Transparency International в региона на Европа и Централна Азия, международната организация за борба с корупцията отправя следните основни препоръки:

ОРГАНИЧАВАНЕ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА КОРУПЦИЯ

- Държавите-членки и институциите на ЕС трябва да приемат прозрачни правила за лобистката дейност и да въведат публичен регистър на лобистите, така че политическите решения да бъдат обект на по-силен граждански и медиен контрол. Информацията за лобистките контакти следва да бъде публична и достъпна³.
- Държавите, особено страните-кандидатки за членство в ЕС и държавите от ОНД, следва да предприемат мерки за ограничаване на влиянието на изпълнителната власт върху съдебната система и прокуратурата, като осигурят прозрачни и обективни системи за назначения, преместване и освобождаване от длъжност на съдиите и прокурорите.

НАСЪРЧАВАНЕ НА ГРАЖДАНИТЕ ДА СИГНАЛИЗИРАТ ЗА КОРУПЦИЯ

- Държавите следва да приемат и въведат детайлно и ефективно законодателство за защита на лицата, сигнализиращи за корупция, като се придържат към съществуващите международни стандарти в тази област, вкл. такива, разработени от Transparency International и от Съвета на Европа.⁴
- Правителствата и частният сектор следва да подкрепят лицата, сигнализиращи за корупция и да гарантират предприемането на адекватни действия за разглеждане на подадените сигнали.⁵

СВЕТОВЕН КОРУПЦИОНЕН БАРОМЕТЪР – 2016

ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ЗА БЪЛГАРИЯ

- Най-силно засегнат сектор от корупция в България е съдебната система, непосредствено следвана от законодателната власт (парламент). Стойността на индекса за съдебната система е 42, а за законодателната власт - 41. Сравнението с предишни издания на Барометъра показва негативна тенденция в оценката – в продължение на няколко поредни изследвания съдебната система отбелязва стойности, които свидетелстват за изключително сериозен проблем с корупцията в този сектор).

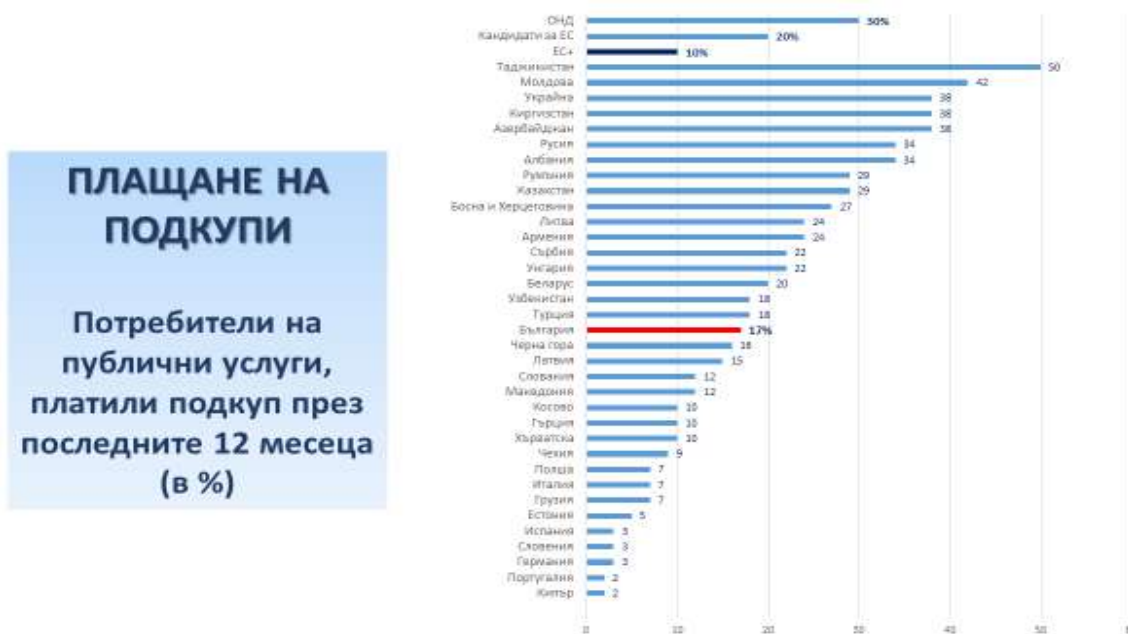
Графика 1. Възприятия за корупция, по институции (Въпрос: Каква част от висшите публични служители участват в корупция?)

Процент на лицата отговорили „всички или по-голямата част“

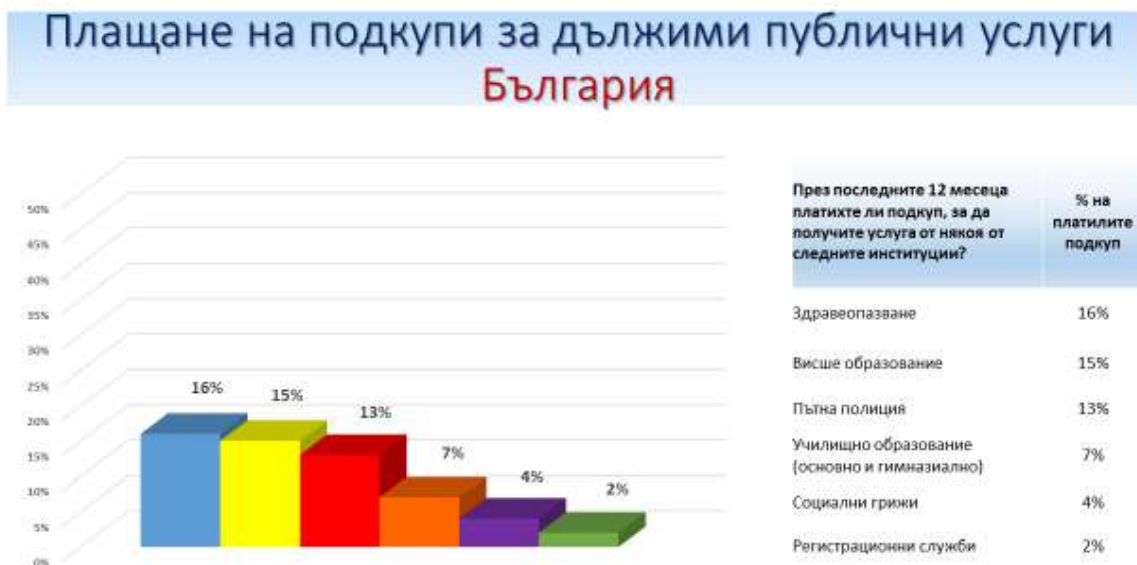
- Водещи места в изследването за България имат също данъчните служби (32%), полицията (31%), публичната администрация (31%).
- В сравнителен общоевропейски план изследването откроява следната специфика – докато за изследвания регион (Европа и Централна Азия) водещо място в негативната класация заема законодателната власт, в България институциите от съдебната власт са оценени като най-силно натоварени с корупционен риск.
- Изследването предоставя информация от непосредствения опит на гражданите при сблъсък с корупция – 17% от гражданите, които са имали контакт в институции, са платили подкуп.

Графика 2. Потребители на публични услуги, платили подкуп през последните 12 месеца (в %)

- Секторите на публични услуги, в които гражданите най-често извършват нерегламентирани плащания за получаване на дължими услуги са здравеопазването, професионалното образование и пътна полиция.

Графика 3. Плащане на подкупи за дължими публични услуги – България

- Данните относно готовността на гражданите да сигнализират за неофициални плащания и подаръци на длъжностни лица също показват негативни нагласи в сравнителен план – едва 19% от платилите подкупи в България биха подали сигнал.

Transparency International е водеща международна неправителствена организация за противодействие на корупцията

АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ”

Тел/факс: 02/9867713, 9867929, 9867834

E-mail: mbox@transparency.bg

Бележки:

ⁱ Conrad Ziller & Thomas Schübel (2016) “The Pure People” versus “the Corrupt Elite”? Political Corruption, Political Trust and the Success of Radical Right Parties in Europe. Journal of Elections, Public Opinion and Parties. Vol. 25, No. 3, 368–386.

² Jones, S. (2016) “Spanish politicians in court over corruption case billed as trial of the year” The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/04/spanish-politicians-court-corruption-case-trial-year>

³ Лобирането в Европа
https://issuu.com/transparencyinternational/docs/2015_lobbyingineurope_en?e=2496456/12316229

⁴ Доклад за сигнализирането за корупция (whistleblowing)
http://www.transparency.org/whatwedo/publication/whistleblowing_in_europe_legal_protections_for_whistleblowers_in_the_eu

⁵ Пак там.